

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พฤติกรรมระหว่างบุคคล (Interpersonal Behavior) เป็นผลรวมของการปฏิบัติซึ่งบุคคลได้ร่วมทำกิจกรรมและมีสัมพันธภาพด้านการติดต่อ การสื่อความหมาย การแก้ไขปัญหา การจูงใจบุคคลอื่น เพื่อให้บุคคลอื่นมีพฤติกรรมตอบสนองให้ตนพึงพอใจหรือได้ตามความต้องการของตน

จากการศึกษาหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาพบว่าผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาต้องปฏิบัติงานในฐานะหัวหน้าสถานศึกษา ซึ่งต้องบริหารงานตามนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด งานที่หน่วยงานต่างสังกัดขอความร่วมมือตลอดจนงานที่องค์กรเอกชนขอความช่วยเหลือและให้การสนับสนุนงานของโรงเรียนงานทั้งหมดนั้นแบ่งเป็นหมวดหมู่ได้ 6 งาน คือ

1. งานวิชาการ
2. งานกิจการนักเรียน
3. งานบุคลากร
4. งานอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวก
5. งานบริหารทั่วไป ชุมการ การเงินและพัสดุ
6. งานความสัมพันธ์กับชุมชน

ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาจึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่สุดในโรงเรียนนั้น ๆ การที่จะบริหารงานของโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จ บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ผู้บริหารโรงเรียนต้องเป็นที่เชื่อถือและเลื่อมใสศรัทธาของผู้ร่วมงาน มีบุคลิกภาพที่ดี มีค่านิยมและคุณธรรมที่ดีงาม เพราะลักษณะเหล่านี้จะเป็นปัจจัยส่งเสริมให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพสูงขึ้น แต่ผู้บริหารโรงเรียนประถม

ศึกษาย่อมมีความแตกต่างระหว่างบุคคล พฤติกรรมส่วนบุคคลและพฤติกรรมระหว่างบุคคลก็จะแตกต่างกันด้วย การจะเข้าใจพฤติกรรมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา จึงต้องพิจารณาองค์ประกอบของพฤติกรรมทั้งในด้านบุคลิกภาพ ทักษะ ทักษะ ความต้องการ การแสดงออก การรับรู้ และค่านิยม ควบคู่กันไปทุกด้าน

นิษฐา วิเศษสาทร (2526:5) กล่าวถึงการศึกษาพฤติกรรมของบุคคลว่ามี 3 ระดับ คือ

1. ระดับแต่ละบุคคล (Individual Level) เป็นการศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม และลักษณะนิสัยด้านต่าง ๆ โดยทั่วไปของบุคคล เพื่อให้เข้าใจพฤติกรรมของแต่ละบุคคลได้อย่างถูกต้อง

2. ระดับระหว่างบุคคล (Interpersonal Level) เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหนึ่งกับอีกบุคคลหนึ่ง เพื่อให้เข้าใจเกี่ยวกับเรื่องที่ทำให้บุคคลเกิดความยินดี พอใจ สนุกสนาน เสียใจ ไม่พอใจ เป็นทุกข์ พฤติกรรมระดับนี้อาจจะปรากฏในรูปของการยอมรับ ไม่ยอมรับ ความก้าวร้าว ความรัก ความร่วมมือ ความขัดแย้ง การเรียนรู้ทางสังคม การสื่อความหมาย การช่วยเหลือ และการแข่งขัน เป็นต้น

3. ระดับกลุ่มบุคคล (Group Level) เป็นการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับกลุ่มคน เพื่อศึกษาว่าในแต่ละสถานการณ์ของกลุ่ม บุคคลแต่ละคนมีความรู้สึกหรือมีพฤติกรรมอย่างไร ซึ่งพฤติกรรมเหล่านั้นอาจจะขึ้นอยู่กับขนาดของกลุ่ม ปทัสถานของกลุ่ม และวัฒนธรรมของกลุ่มด้วยก็ได้

พฤติกรรมทั้ง 3 ระดับที่กล่าวแล้วนั้น นักจิตวิทยาเชื่อว่าเป็นผลที่เกิดจากสิ่งเร้า หรือแรงจูงใจ ที่ทำให้บุคคลตอบสนองความต้องการของตนในสิ่งหนึ่งหรือเป็นเพราะบุคคลมีเป้าหมายใดเป้าหมายหนึ่งนั่นเอง พฤติกรรมนั้น ๆ จะพบเห็นได้จากการกระทำหรือกิริยาอาการที่แสดงออกทางร่างกาย กล้ามเนื้อ สมอง อารมณ์ ความคิด และความรู้สึกตามแต่ที่บุคคลนั้นจะมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้าหรือแรงจูงใจ

ธรรมรส โชติคุณุช (2519:383-385) กล่าวว่า พฤติกรรมเหล่านั้น แบ่งได้ 2 แบบ คือ

1. พฤติกรรมเปิดเผย (Overt Behavior) เป็นพฤติกรรมที่สามารถสังเกตเห็นได้ เช่น การแสดงท่าทาง การพูด การใช้สัญลักษณ์สื่อความ
2. พฤติกรรมปกติ (Covert Behavior) เป็นพฤติกรรมที่ไม่สามารถสังเกตเห็นได้แต่ผู้ตอบสนองสิ่งเร้าจะเกิดการเปลี่ยนแปลงไป ในด้าน ความคิด ความรู้สึก อารมณ์ ทักษะ ทักษะ และ การรับรู้

ดังได้กล่าวแล้วว่าผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาเป็นผู้มีบทบาทและความรับผิดชอบในการบริหารงานหลายด้านจึง ทำให้พิจารณาได้ว่าการบริหารงานนั้น ๆ ต้องมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นทั้งที่เป็นรายบุคคล และที่เป็นกลุ่มบุคคล

วัตถุประสงค์ของการบริหารการประถมศึกษา คือการจัดการให้มีการปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนให้ดีขึ้น กระบวนการดังกล่าว เริ่มจากการพัฒนาหลักสูตร การใช้หลักสูตร จัดการเรียนการสอนและประเมินผล เป้าหมายสุดท้ายของการบริหาร คือตัวนักเรียน โดยพิจารณาในด้านความรู้ ทักษะและเจตคติ ว่าได้เต็มตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรเพียงไร ผู้บริหารโรงเรียนจึงต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถอันเป็นทักษะพื้นฐานหลายประการ เช่น ทักษะในการเป็นผู้นำ ทักษะในกระบวนการกลุ่ม ทักษะในด้านมนุษยสัมพันธ์ ทักษะในด้านการบริหารบุคคล และทักษะในการประเมินผล แคทซ์ (Katz 1955:32-42) เสนอว่า ผู้บริหารควรมีลักษณะ 3 ประการ คือ ทักษะในด้านความคิดรวบยอด ทักษะในด้านมนุษยสัมพันธ์ และทักษะในด้านเทคนิค

จากแนวคิดดังกล่าว จะเห็นว่าผู้บริหารโรงเรียนมีลักษณะพฤติกรรมที่เป็นความคาดหวังโดยทั่วไปว่าต้องเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ต้องมีการประสานสัมพันธ์กับคนและหน่วยงานหลายระดับซึ่งแท้ จำเป็นต้องมีการคบค้าสมาคม หรือมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันเพื่อการดำรงอยู่ของชีวิตและการปฏิบัติงาน สงบ แสงมณี (2521:90) อ้างถึงใน

พิทยา มุสิก 2523:4) เสนอว่า "มนุษย์สัมพันธ์เป็นศาสตร์และศิลป์ในการเข้ากับคนอื่น หรือมีปฏิสัมพันธ์ต่อคนในทางที่ดีเพื่อก่อให้เกิดความเคารพนับถือ รักใคร่ เอื้ออารี ความสามัคคี มีขวัญกำลังใจดี มีการร่วมมือประสานงานกันอย่างดี" ลักษณะดังกล่าวนี้จึงควรถือเป็นลักษณะสำคัญของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา

จังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นจังหวัดขนาดใหญ่ มีโรงเรียนในสังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัด จำนวน 789 โรงเรียน และมีโรงเรียนสาขาอีกจำนวน 11 สาขากระจายอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ 16 อำเภอ และ 1 กิ่งอำเภอ แต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกันในด้านสภาพภูมิประเทศ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ความแตกต่างดังกล่าวย่อมเป็นสื่อให้บุคคลในพื้นที่นั้น ๆ มีความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม ตลอดจนวิถีชีวิตและความเป็นอยู่แตกต่างกันออกไป จึงอาจจะมีพฤติกรรมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลจึงมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไปด้วย

ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความสำคัญของพฤติกรรมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล จึงได้ศึกษาวิจัยเรื่องพฤติกรรมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อจะได้นำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาบุคคลและการปรับปรุงการบริหารงานต่อไป การวิจัยนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาพฤติกรรมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลโดยอาศัยทฤษฎีพื้นฐานความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (The Fundamental Interpersonal Relationship Orientation) ของ ชุทซ์ (Schutz) เป็นหลักในการศึกษา ทฤษฎีนี้มีใจความโดยสรุปว่า การที่บุคคลจะมีความสัมพันธ์ระหว่างกันในลักษณะใด จะเกิดขึ้นจากความต้องการพื้นฐาน 3 ประการ คือ การร่วมประสานสัมพันธ์ (Inclusion) การควบคุม (Control) และความรักใคร่ผูกพัน (Affection)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเป็นการศึกษาพฤติกรรมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัดนครราชสีมา โดยศึกษาพฤติกรรมการแสดงออก และ ความต้องการ 3 ประการ คือ การร่วมประสานสัมพันธ์ (Inclusion) การควบคุม (Control) และ ความรักใคร่ผูกพัน (Affection) และเก็บข้อมูลจากผู้ดำรงตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียนในขณะที่ยังดำรงตำแหน่งเมื่อปี พ.ศ. 2532

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

พฤติกรรมทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล หมายถึง การแสดงออกอันเนื่องมาจากความต้องการ 3 ประการ คือ ความต้องการทางด้านความร่วมมือสัมพันธ์ การควบคุม และ ความรักใคร่ผูกพัน พฤติกรรมดังกล่าว หมายถึง พฤติกรรมที่บุคคลที่ปฏิบัติต่อคนอื่น และพฤติกรรมที่ต้องการให้คนอื่นปฏิบัติต่อตนเอง

การร่วมประสานสัมพันธ์ (Inclusion) หมายถึง การแสดงออกซึ่งความพยายามในการชักจูงคนอื่นให้เข้าร่วมกิจกรรม หรือ การแสดงออกซึ่งนำไปสู่การรวมตัวกันของบุคคล (Expressed Inclusion) หรือ ความต้องการให้คนอื่นชักชวนหรือรวมตนเองเข้าร่วมในกิจกรรม (Wanted Inclusion)

การควบคุม (control) หมายถึง การแสดงออกซึ่งความพยายามที่จะบังคับหรือใช้อิทธิพลผลักดันคนอื่น ๆ หรือพยายามที่จะทำตนเป็นผู้ดูแลหรือบอกให้คนอื่นกระทำตาม (Expressed Control) หรือความต้องการให้คนอื่นบังคับหรือใช้อิทธิพลเหนือตน หรือความต้องการที่จะให้คนอื่นบอกหรือสั่งให้กระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Wanted Control)

ความรักใคร่ผูกพัน (Affection) หมายถึง ความพยายามที่จะใกล้ชิดสนิทสนมกับคนอื่น หรือ การแสดงออกซึ่งความเป็นมิตรและความรักใคร่ชอบพอบุคคล

อื่น (Expressed Affection) หรือ ความต้องการให้บุคคลอื่นแสดงความเป็นมิตร และรักใคร่ชอบพอต่ตนเอง (Wanted Affection)

ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา หมายถึง ผู้ดำรงตำแหน่งครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการโรงเรียน หรือผู้ที่รักษาการในตำแหน่งดังกล่าวของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช

จังหวัดนครศรีธรรมราช หมายถึง หน่วยงานราชการทางการประถมศึกษา ที่รับผิดชอบการบริหารงานในพื้นที่ 16 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ ได้แก่ อำเภอ เมืองนครศรีธรรมราช ปากพนัง ท่งสง ฉวาง เขียวใหญ่ ร่อนพิบูลย์ ท่าศาลา หัวไทร ชะอวด ขอม ลานสกา ทัพูน พรหมคีรี นาบอน กิ่งอำเภอบางขัน

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ช่วยให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา
2. ใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาพฤติกรรมด้านการสร้างความสัมพันธ์ ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา
3. ใช้เป็นแนวทางในการกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ในโอกาสต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบสำรวจ มีวิธีดำเนินการวิจัยโดยสังเขปดังนี้
กลุ่มตัวอย่างประชากร กลุ่มตัวอย่างประชากรในการวิจัยคือผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 260 คน ได้จากการลุ่มตัวอย่างแบบจำเพาะเจาะจง (Purposive Sampling) กำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างประชากรโดยใช้ตารางสำเร็จ

" TABLE FOR DETERMINING SAMPLE FROM A GIVEN POPULATION "
 ของ เครซซี และ มอร์แกน (Krejcie and Morgan 1970:608)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามที่สร้างและดัดแปลงขึ้น มี
 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับสถานการณ์ของผู้ตอบแบบสอบถาม มี
 ลักษณะเป็นแบบตรวจสอบ (Check List) ซึ่งสร้างขึ้นโดยอาศัยการศึกษาจากตำรา
 และปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา ในส่วนนี้มีคำถามรวม 5 ข้อ โดยถามในเรื่อง เพศ
 วุฒิ อายุ ตำแหน่ง และระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง

ส่วนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมทางด้านความสัมพันธ์ระหว่าง
 บุคคล แบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบตามระดับความถี่ของการปฏิบัติ ผู้วิจัย
 ได้ดัดแปลงจาก The Fundamental Interpersonal Relationship Orientation
 Behavior Questionnaire. (FIRO-B) ของ ชุทซ์ (Schutz)
 และจากฉบับแปลและเรียบเรียงโดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐนิภา คุปรัตน์ แบบ
 สอบถามมีข้อคำถามรวมทั้งสิ้น 54 ข้อ โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ตอนละ 16, 24
 และ 14 ข้อตามลำดับ แบบสอบถามครอบคลุมเนื้อหาตามทฤษฎีพื้นฐานความสัมพันธ์
 ระหว่างบุคคล (FIRO) ของ ชุทซ์ (Schutz) โดยแบ่งถามดังนี้

ถามพฤติกรรมการแสดงออกในการร่วมประสานสัมพันธ์ 9 ข้อ

ถามพฤติกรรมความต้องการร่วมประสานสัมพันธ์ 9 ข้อ

ถามพฤติกรรมการแสดงออกในการควบคุม 9 ข้อ

ถามพฤติกรรมความต้องการการควบคุม 9 ข้อ

ถามพฤติกรรมแสดงออกด้านความรักใคร่ผูกพัน 9 ข้อ

ถามพฤติกรรมความต้องการความรักใคร่ผูกพัน 9 ข้อ

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ขอความอนุเคราะห์จากสำนักงานการ
 ประถมศึกษาจังหวัดทำหนังสือคำสั่งแบบสอบถามผ่านทางหัวหน้าการประถมศึกษา
 อำเภอ กิ่งอำเภอ ไปยังผู้บริหารโรงเรียนที่เบ็ดกลุ่มตัวอย่างประชากร ผู้วิจัยแนบ
 จดหมายส่วนตัวขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามควบคุมไปด้วย และขอให้ผู้ตอบ
 แบบสอบถามส่งแบบสอบถามคืนทางไปรษณีย์

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาแยกตรวจความ
สมบูรณ์ของแบบสอบถาม แล้ววิเคราะห์ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวหรือสถานการณ์ของผู้ตอบแบบสอบถาม
วิเคราะห์ โดยการแจกแจงความถี่ และ หาค่าร้อยละ

ส่วนที่ 2 พฤติกรรมทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ตรวจให้
คะแนนแบบสอบถามแล้ววิเคราะห์โดยการหาคะแนนเฉลี่ย และ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ลำดับขั้นในการเสนอผลการวิจัย แบ่งเป็น 5 บท

บทที่ 1 บทนำ กล่าวถึงความเป็นมาของปัญหา วัตถุประสงค์ของ
การวิจัยขอบเขตของการวิจัย คำจำกัดความของคำที่ใช้ในการวิจัย ประโยชน์ที่ได้รับ
จากการวิจัย และ วิธีดำเนินการวิจัย

บทที่ 2 วรรณคดี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับ
พฤติกรรมของมนุษย์และพฤติกรรมระหว่างบุคคล ทฤษฎีพื้นฐานความสัมพันธ์ระหว่าง
บุคคลงานการบริหารงานโรงเรียนประถมศึกษา และ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย และการรวบรวมข้อมูล กล่าวถึงวัตถุประสงค์
ของการวิจัย กลุ่มตัวอย่างประชากร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีเก็บ
รวบรวมข้อมูล และ การวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล กล่าวถึงลำดับการเสนอผลการ
วิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิเคราะห์ข้อมูล และ สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายและข้อเสนอแนะ กล่าวถึงวัตถุประสงค์
ในการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย
และข้อเสนอแนะ

บรรณานุกรม แสดงรายชื่อหนังสือและเอกสารอ้างอิงที่ใช้ในการวิจัย
ภาคผนวก ประกอบด้วยหนังสือนำส่งแบบสอบถาม และ แบบสอบถามที่
ใช้ในการวิจัย